

Motion till riksdagen 2013/14:C18

**av Marianne Berg m.fl. (V)
med anledning av prop. 2013/14:225**

Bättre förutsättningar för gode män och förvaltare

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett förslag som innebär att alla ställföreträdare ska genomgå en obligatorisk basutbildning samt att överförmyndaren ska ansvara för att gode män och förvaltare i övrigt erbjuds den utbildning som behövs för att utföra sina uppdrag.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett förslag om kommunens ansvar att bistå den enskilde med hjälp fram till dess att en ny ställföreträdare har utsetts.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett förslag som innebär att det införs en möjlighet för gode män och förvaltare att få ersättning från kommunen för försäkringskostnader.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör utreda den enskildes möjligheter att byta god man eller förvaltare och återkomma med ett förslag som stärker dessa möjligheter.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag på hur utbildning av överförmyndare och överförmyndarnämnder ska organiseras för att säkerställa en högre kompetensnivå hos dessa.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen snarast bör ta initiativ till att samordna och följa upp länsstyrelsernas tillsyn av överförmyndare och återkomma till riksdagen med förslag på vilken myndighet som ska ansvara för detta.

Inledning

Vänsterpartiet välkomnar att regeringen nu presenterar en proposition om gode män och förvaltare. Vi tillstyrker många av de förslag som presenterats i propositionen, men anser att de är långt ifrån tillräckliga. Regeringen anför i propositionen att "En viktig del i det svenska välfärdssamhället är att de personer som på grund av sjukdom eller hög ålder inte klarar av att sköta sina egna angelägenheter får hjälp med detta. I sådana fall fyller gode män och förvaltare en viktig funktion som ställföreträdare för den enskilde". Vänsterpartiet delar denna uppfattning. Under många år har dock en rad allvarliga fall uppmärksammats där företrädare har misskött huvudmännens ekonomi eller förskingrat hens medel, eller där överförmyndaren har brustit i sin tillsyn. Det är därför mycket angeläget att nu vidta åtgärder för att höja kvaliteten och för att säkerställa huvudmännens likabehandling och rättssäkerhet.

Utbildning för gode män och förvaltare

Vänsterpartiet tycker att det är viktigt att överförmyndare och förvaltare erbjuds utbildning för att de på bästa möjliga sätt ska kunna utföra sina uppdrag. Vi anser dock till skillnad från regeringen att ställföreträdare ska vara skyldiga att genomgå en basutbildning som tar sikte på grundläggande frågor om ställföreträdarskap. Detta för att säkerställa en likvärdig och högre kompetensnivå över hela landet. Basutbildningen bör bl.a. klargöra ställföreträdarskapets innebörd, dvs. den förordnade ställföreträdarens ställning i förhållande till huvudmannen, överförmyndaren och tredje man, vad en god man eller förvaltare kan respektive inte kan göra, vilka praktiska problem som kan uppkomma och hur dessa bör lösas samt hur ställföreträdarskapet ska redovisas.

Utöver basutbildningen bör ställföreträdaren även erbjudas en särskild utbildning i andra frågor om det behövs för att kunna utföra uppdraget. Det kan bli aktuellt i de fall då den enskilde exempelvis är dement. Regeringen bör därför återkomma till riksdagen med ett förslag som innebär att alla ställföreträdare ska genomgå en obligatorisk basutbildning samt att överförmyndaren ska ansvara för att gode män och förvaltare i övrigt erbjuds den utbildning som behövs för att utföra sina uppdrag. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Bättre möjlighet att avsluta ett uppdrag som god man eller förvaltare

Vänsterpartiet delar regeringens uppfattning om att det ska vara möjligt för en förvaltare att frånträda sitt uppdrag i förtid. I likhet med ett antal remissin-

stanser ifrågasätter vi dock att ett förvaltarskap ska kunna upphöra utan att den enskilde garanteras hjälp på annat sätt. Kommunen bör därför ha en sådan beredskap att det kan säkerställas att den enskilde får vederbörlig hjälp från kommunen fram till dess att en ny ställföreträdare utsetts. Regeringen bör återkomma till riksdagen med ett förslag i enlighet med vad som ovan anförts om kommunens ansvar att bistå den enskilde med hjälp fram till dess att en ny ställföreträdare utsetts. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Ersättning för försäkringskostnader

I propositionen föreslås att det inte ska införas en möjlighet för gode män eller förvaltare att få ersättning för försäkringskostnader från den enskilde eller kommunen. Vänsterpartiet anser dock att kommunen ska stå för kostnaden för gode mäns och förvaltares försäkringar, dels eftersom det är kommunen som både utser ställföreträdare och har ett tillsynsansvar över dessa och dels för att en sådan skyldighet för kommunen kan inverka positivt på rekryteringen av gode män och förvaltare. Regeringen bör därför återkomma med ett förslag som innebär att det införs en möjlighet för gode män och förvaltare att få ersättning för försäkringskostnader från kommunen. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Ökat inflytande vid valet av god man eller förvaltare

Vänsterpartiet anser att det är positivt att den enskildes synpunkter och önskemål om vem som ska företräda hen tillmäts stor betydelse. På samma sätt som det är viktigt att den enskilde ges ökat inflytande vid valet av god man eller förvaltare, så är det viktigt att den enskildes önskemål om att byta ställföreträdare respekteras. Det är särskilt viktigt när ställföreträdaren är en förvaltare.

Under många år har en rad allvarliga fall uppmärksammats där ställföreträdare har misskött huvudmännens ekonomi eller förskingrat hens medel, eller där överförmyndaren har brustit i sin tillsyn. Vänsterpartiet har förståelse för att det kan vara svårt att rekrytera nya gode män och förvaltare, men vi anser inte att den enskilde, som redan är i en utsatt situation, ska få bära konsekvenserna av detta. Det är inte rimligt att en ställföreträdare som missköter sitt uppdrag får fortsätta sitt uppdrag.

Regeringen bör därför utreda och återkomma till riksdagen med ett förslag som stärker den enskildes möjligheter att byta god man eller förvaltare. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Bättre kontroll av ställföreträdares lämplighet

Uppdraget som god man eller förvaltare är ett frivilliguppdrag som syftar till att ge den enskilde stöd. Det är därför viktigt att den som utses är lämplig för uppdraget och har tillräckligt med tid för att tillgodose den enskildes behov. Såväl överförmyndaren som domstolen ansvarar för att den föreslagna ställföreträdares lämplighet för uppdraget. Det behövs både aktiva kontrollåtgärder och en aktiv tillsyn för att säkerställa att ställföreträdares lämplighet och utförande av sitt uppdrag på ett bra sätt. Om en god man eller förvaltare gör sig skyldig till missbruk eller försummelser eller på annat sätt visar sig vara olämplig för uppdraget, ska denne entledigas. Även vid denna prövning är det viktigt att överförmyndaren både har de verktyg som behövs för att kontrollera ställföreträdares lämplighet och att överförmyndaren använder dessa.

En viktig förutsättning för att en ställföreträdare ska kunna utföra sitt uppdrag på ett godtagbart sätt är att en och samma person inte är ställföreträdare för alltför många personer. Som det ser ut i dag förekommer det att enskilda ställföreträdare har väldigt många uppdrag. En ställföreträdares förmåga att klara av flera uppdrag är givetvis avhängig hans skicklighet och erfarenhet och uppdragens komplexitet. Vänsterpartiet anser dock att det finns en stor risk för att en ställföreträdare som tar på sig alltför många uppdrag inte klarar av att tillgodose samtliga huvudmäns intressen.

En viktig utgångspunkt är således att den som utses inte ska ha så många uppdrag att hen riskerar att få svårt att sköta det nya uppdraget. Föreligger det en sådan risk ska personen i fråga inte få ytterligare uppdrag. I likhet med utredningen och regeringen anser Vänsterpartiet att det i dagsläget inte är aktuellt att i lag reglera hur många uppdrag en ställföreträdare får åta sig. Vi vill dock understryka vikten av att överförmyndaren vid lämplighetsprövningen verkligen gör en grundlig bedömning av huruvida det är lämpligt att en ställföreträdare ska utses för ytterligare uppdrag. Dessutom bör överförmyndarna i en större utsträckning än vad som sker i dag vidta åtgärder för att följa upp och kontrollera att ställföreträdares lämplighet förutsättningarna för att utföra sitt uppdrag och även utför det på ett tillfredsställande sätt.

Överförmyndarens tillsynsansvar

I varje kommun ska det finnas en överförmyndare eller en överförmyndarnämnd. Överförmyndaren är den kommunala myndighet som ansvarar för tillsynen av ställföreträdare för underåriga eller hjälpbehövande vuxna. Det är överförmyndarens uppdrag att övervaka att ställföreträdares skötsel av sina uppgifter enligt gällande regler. Eftersom huvudmännen har fått en ställföreträdare för att få hjälp med att bevaka sina intressen är de helt beroende av en väl fungerande förvaltning. Länsstyrelserna svarar för den statliga tillsynen av de kommunala överförmyndarna.

En förutsättning för att överförmyndare och överförmyndarnämnder ska kunna fullgöra sina uppdrag är att de har tillräckliga kunskaper och kompe-

tens för det. För att överförmyndare, ledamöter i överförmyndarnämnder eller ersättare till sådana ska kunna klara av dels de uppgifter som de har i dag, dels de uppgifter som tillkommer enligt propositionen, är det av central betydelse att de erhåller en god utbildning. Ansvarig tillsynsmyndighet, i dag länsstyrelserna, bör bistå med råd om hur utbildningen läggs upp och hur samarbete mellan flera kommuner kan organiseras för att kunskapsnivån hos överförmyndarna m.fl. ska vara tillfredsställande och lika över hela landet. I utredningen fanns sådana förslag, men dessa saknas tyvärr i propositionen. Regeringen bör därför återkomma till riksdagen med förslag på hur utbildning för överförmyndare och överförmyndarnämnder ska organiseras för att säkerställa en högre kompetensnivå hos dessa. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Länsstyrelsernas tillsyn över överförmyndarna har tidigare koncentrerats från 21 till 7 länsstyrelser. Det är ett steg i rätt riktning, men Vänsterpartiet menar att behovet av en central tillsyn kvarstår.

Verksamheternas mycket ojämna kvalitet, som äventyrar huvudmännens likabehandling och rättssäkerhet, riskerar att finnas kvar. Det kan medföra stor skada för en enskild person som drabbas när en förordnad förmyndare eller överförmyndare missköter sitt uppdrag. Det är ett mycket allvarligt problem för dem som drabbas och som redan befinner sig i en utsatt situation. Dessutom bidrar det till att allmänhetens förtroende för systemet med ställföreträdare minskar.

Regeringen bör snarast ta initiativ till att samordna och följa upp länsstyrelsernas tillsyn av överförmyndare och återkomma till riksdagen med förslag på vilken myndighet som ska ansvara för detta. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Stockholm den 12 maj 2014

Marianne Berg (V)

Bengt Berg (V)

Lars Ohly (V)

Lena Olsson (V)

Amineh Kakabaveh (V)

Eva Olofsson (V)

Mia Sydow Mölleby (V)